

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni uplatňovania princípu rovného prístupu k vzdelávaniu pri prijímaní žiakov do špeciálnej základnej školy v školskom roku 2019/2020 v Slovenskej republike

Základné údaje o škole a žiakoch

Štátna školská inšpekcia vykonala tematické inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň uplatňovania princípu rovného prístupu k vzdelávaniu pri prijímaní žiakov do špeciálnej základnej školy (ŠZŠ) v 10 štátnych ŠZŠ v 6 krajoch Slovenskej republiky (okrem Prešovského a Košického kraja), z nich 9 plnoorganizovaných a 1 škola neplnoorganizovaná. Nízky počet vykonaných tematických inšpekcií v špeciálnych základných školách bol ovplyvnený prerušením vyučovania z dôvodu mimoriadnej situácie v krajine, ktorú zapríčinilo ochorenie COVID-19. S vyučovacím jazykom slovenským bolo 9 škôl a 1 s vyučovacím jazykom maďarským. Kontrolované subjekty mali zriadené 4 elokované pracoviská. V školách sa vzdelávalo spolu 702 žiakov v 95 triedach, z toho 6 % žiakov z marginalizovanej rómskej komunity (MRK). Inšpekčná činnosť bola zameraná na 321 žiakov vzdelávaných v prípravnom až 4. ročníku, so zvýšenou pozornosťou na žiakov s MRK, ktorí tvorili 4 % z celkového počtu žiakov.

V tabuľke 1 uvádzame prehľad o počte žiakov vzdelávaných podľa vzdelávacích programov (varianty A, B, C) a špecifik, ktorí boli prijatí za posledných 5 rokov (prípravný až 4. ročník) do ŠZŠ.

Tab. 1 Počet žiakov podľa vzdelávacích programov a špecifik

Špecifiká žiakov	Počet žiakov
Vzdelávaní podľa variantu A	179
Vzdelávaní podľa variantu B	28
Vzdelávaní podľa variantu C	33
Nezaradení do vzdelávacích variantov	81
Spolu	321
Z toho	
✓ viacnásobne postihnutí	159
✓ vzdelávaní podľa IVP	104
✓ pochádzajúci z MRK	14

Povinnú školskú dochádzku plnilo mimo územia Slovenskej republiky (SR) 7 žiakov. Výchovu a vzdelávanie zabezpečovalo v hodnotených školách 184 pedagogických zamestnancov, z toho 124 učiteľov – z nich 1 učiteľka ovládala rómsky jazyk v písomnej aj ústnej forme, 30 vychovávateľov, 29 pedagogických asistentov, 1 pomocná vychovávateľka, ktorá pomáhala žiakom s telesným postihnutím pri prekonávaní bariér počas stravovania a pri hygienických potrebách. Na celý úväzok zamestnávali 120 učiteľov, 29 pedagogických zamestnancov a 23 vychovávateľov, na čiastočný úväzok 4 učiteľov a 7 vychovávateľov.

Pričom 40 % riaditeľov škôl uviedlo, že na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu by požadovali viac pedagogických a odborných zamestnancov (4 pedagogických asistentov, 2 logopédov, 1 psychológa a 1 vychovávateľa). Tri školy¹, ktoré vzdelávali žiakov z MRK nezamestnávali pedagogických zamestnancov ovládajúci rómsky jazyk v písomnej ani v ústnej forme, prípadne tých, ktorí by ovládali dialekt miestnej komunity na komunikačnej úrovni, ani pedagogických asistentov pre žiakov z MRK. Vzhľadom na počet žiakov z MRK (4 %) v hodnotených školách je potrebné, aby na školách zamestnávali pedagogických asistentov pre žiakov z MRK, pedagogických zamestnancov ovládajúci rómsky jazyk v písomnej i v ústnej forme, prípadne tých, ktorí by ovládali dialekt miestnej komunity na komunikačnej úrovni.

Prijímanie žiakov do školy

Do ŠZŠ prijímali žiakov prevažne na základe stanoveného zdravotného znevýhodnenia (ZZ) po diagnostických vyšetreniach zameraných na zistenie špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb (ŠVVP) vykonaných zariadením výchovného poradenstva a prevencie. Riaditelia škôl rozhodli o prijatí žiaka na základe písomnej žiadosti zákonných zástupcov, písomného vyjadrenia školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie k forme vzdelávania a informovaného súhlasu zákonných zástupcov o špecifikách výchovy a vzdelávania v ŠZŠ a o možnostiach ďalšieho vzdelávania po jej absolvovaní.

Súčasťou dokumentácie prijatých žiakov boli rozhodnutia riaditeľa školy o prijatí, vypracované Návrhy na vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so ŠVVP v MŠ, ZŠ, v SŠ a v špeciálnej škole, diagnostické správy z psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia, správy z odborných lekárskeho vyšetrení.

Kontrolou pedagogickej dokumentácie sa zistilo, že 90 % riaditeľov škôl vydalo na základe vyjadrenia všeobecného lekára pre deti a dorast a písomnej žiadosti zákonného zástupcu 30 žiakom rozhodnutie o oslobodení od povinnosti dochádzať do školy a v rámci rozhodovania o prijatí žiakov do ŠZŠ vydali všetkým žiakom 1. stupňa rozhodnutia o prijatí, s výnimkou ŠZŠ², ktorá niektorým žiakom vydala rozhodnutie o prijatí *bez diagnostického psychologického vyšetrenia v zariadení výchovného poradenstva a prevencie* alebo *na základe nejednoznačných záverov*. V dokumentácii sa vyskytli aj iné nedostatky. *V poznámkach triednych výkazov niektorí žiaci nemali uvedené zdravotné znevýhodnenie a vzdelávací variant, podľa ktorého sa vzdelávali. Chýbali správy z diagnostického psychologického vyšetrenia, mentálne postihnutie diagnostikoval klinický psychológ namiesto psychológa poradenského zariadenia. Psychologické správy neuvádzali použité metódy, závery vykazovali nejednoznačnosť v preukázaní mentálneho postihnutia.* Na základe zistení odborníčka z praxe odporučila 17 žiakom prípravného ročníka vykonať *rediaagnostické vyšetrenie* za účelom zhodnotenia ich správneho zaradenia do ŠZŠ v zariadení výchovného poradenstva a prevencie.

Žiaci, ktorí boli predtým vzdelávaní v *ZŠ formou školskej integrácie*, nemali po prijatí do ŠZŠ³ vyplnený *Záznam o prehodnotení návrhu na zmenu formy vzdelávania*. Dokumentácia

¹ Spojená škola, Mudroňova 1, Nitra; ŠZŠ E. Stárka 12, Trenčín; ŠZŠ Novozámocká 11, Banská Štiavnica

² ŠZŠ s MŠ, Žehrianska 9, Bratislava

³ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra

niektorých žiakov nebola vždy kompletná, chýbali v nej *správy zo psychologického, špeciálnopedagogického vyšetrenia*, neboli *vykonané rediagnostické vyšetrenia*, ojedinele chýbala *písomná žiadosť zákonného zástupcu o prijatie do ŠZŠ* aj *informovaný súhlas zákonného zástupcu* s poučením o všetkých možnostiach vzdelávania jeho dieťaťa pri prijatí do prípravného ročníka. Odborníčka z praxe z dôvodu nezrovnalostí a nejasností v správach zo psychologických vyšetrení odporučila *rediagnostiku intelektových schopností 7 žiakom*.

V ostatných ŠZŠ⁴ odborníci z praxe konštatovali, že obsah správ zo psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia, ako aj použité diagnostické nástroje, jasné formulované závery a odporúčania nevyklúčovali možnosť vzdelávať žiakov v ŠZŠ.

Analýzu správ z psychologických a špeciálnopedagogických vyšetrení vykonávali odborníčky z praxe a navrhli spolu *24 žiakom v 2 ŠZŠ vykonať rediagnostické psychologické vyšetrenie*.

Obsah vzdelávania

Školské vzdelávacie programy (ŠkVP) vo všetkých hodnotených ŠZŠ vychádzali zo vzdelávacieho programu (VP) pre žiakov s ľahkým, stredným, ťažkým alebo hlbokým stupňom mentálneho postihnutia, pre žiakov s telesným postihnutím v kombinácii s mentálnym postihnutím, pre žiakov s viacnásobným postihnutím a pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami pre primárne vzdelávanie. Vypracovali ich v súlade s požiadavkami školského zákona a rozpracovali na podmienky škôl. Stanovené strategické, špecifické a vlastné ciele výchovy a vzdelávania nadväzovali na zameranie školy, smerovali k príprave žiakov na ich praktické uplatnenie v živote a prirodzenú integráciu do spoločnosti. ŠZŠ⁵, ktoré vzdelávali žiakov z MRK, *nevenovali náležitú pozornosť rozpracovaniu špecifik a podmienok ich vzdelávania*.

Učebné plány hodnotených škôl vychádzali z rámcových učebných plánov uvedených vo VP. Školy mali k učebným plánom vypracované poznámky, ktoré obsahovali podrobnosti organizácie vyučovania vzhľadom na osobitosti žiakov. Okrem jednej ŠZŠ⁶, kde absencia vlastných poznámok k UP znižovala informovanosť o organizácii vyučovania a zároveň nebolo zrejmé, ako využili disponibilné hodiny. Disponibilné hodiny vo väčšine ŠZŠ využívali na posilnenie hodinovej dotácie existujúcich vyučovacích predmetov podľa variantov a ročníkov a zároveň aj na zavedenie špecifických predmetov. Súčasťou ŠkVP boli učebné osnovy jednotlivých predmetov s uvedením tém, časovej dotácie, medzipredmetových vzťahov a učebných pomôcok. ŠkVP prerokovali v pedagogickej rade a rade školy vo všetkých kontrolovaných subjektoch a oznam o ich umiestnení zverejnili na verejne dostupnom mieste pri vstupe do budov škôl, u riaditeľov škôl, prípadne na webovom sídle školy.

Žiaci, ktorí sa nevzdelávali podľa VP, mali vypracované IVP, ktoré rešpektovali odporúčania z diagnostických správ zariadení výchovného poradenstva a prevencie. Reflektovali osobitosti ich vzdelávania, deklarované podmienky a postupy edukácie žiakov podľa IVP boli predpokladom k rešpektovaniu špecifik zdravotného znevýhodnenia. Stanovený obsah učiva

⁴ ŠZŠ, M. R. Štefánika 323/1, Trenčianska Teplá; ŠZŠ L. Stárka 12, Trenčín; ŠZŠ Novozámocká 11, Banská Štiavnica; ŠZŠ, Zápotockého 127, Hnúšťa; ŠZŠ s VJM, Rimavská Seč; ŠZŠ J. Rumana 6, Liptovský Mikuláš

⁵ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra; ŠZŠ Novozámocká 11, Banská Štiavnica

⁶ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra

v IVP bol premyslene vypracovaný, reálny, v súlade s možnosťami a predpokladmi žiakov. Podľa IVP školy vzdelávali 32 % žiakov.

Kvalifikačné predpoklady a požiadavky na pedagogických a odborných zamestnancov

Všetci riaditelia hodnotených subjektov a ich zástupcovia spĺňali zákonom stanovené kvalifikačné požiadavky na výkon riadiacej funkcie, prípadne sa aktuálne zúčastňovali funkčného vzdelávania, s výnimkou jednej zástupkyne riaditeľa školy⁷, ktorá neabsolvovala funkčné inovačné vzdelávanie pred ukončením platnosti predchádzajúceho podľa právnych predpisov účinných do 31. augusta 2019. Pedagogickí zamestnanci spĺňali zákonom stanovené kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky na vyučovanie v ŠZŠ a jeden⁸ pedagogický zamestnanec si aktuálne dopĺňal špeciálnopedagogickú spôsobilosť v zákonom stanovenej lehote. V inej ŠZŠ⁹ jeden učiteľ so študijným odborom sociálna práca, nespĺňal kvalifikačné predpoklady pre vyučovanie v ŠZŠ a zároveň aj jedna učiteľka náboženskej výchovy nemala platné poverenie príslušnej registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti pre vyučovanie náboženskej výchovy. Z predložených plánov kontinuálnych vzdelávaní pre daný školský rok vyplynulo, že svoju odbornosť si pedagogickí zamestnanci zvyšovali prihlasovaním sa na inovačné, aktualizácie, špecializačné vzdelávanie, kurzy a semináre. Odborné kompetencie si zamestnanci dopĺňali aj samoštúdiom a internými vzdelávacími aktivitami. Pravidelná pozornosť bola venovaná aktualitám v pedagogike, psychológii, novým poznatkom v oblasti špeciálneho školstva, výmene skúseností s využívaním inovačných metód vo výchove a vzdelávaní, informáciám z absolvovaných vzdelávaní, o čom svedčili záznamy v zápisniciach zo zasadnutí metodických združení. V osobných dokumentáciách pedagogických zamestnancov sa nachádzali certifikáty o ukončení početných inovačných, aktualizáčných a špecializovaných vzdelávaní a kurzov. Riaditelia všetkých škôl podporovali zvyšovanie odbornosti svojich pedagogických zamestnancov.

Podmienky vzdelávania

Riaditelia kontrolovaných subjektov vydali školský poriadok, ktorého štruktúra zodpovedala požiadavkám školského zákona, okrem dvoch ŠZŠ¹⁰ (20 %), ktorým v školskom poriadku chýbali *vymedzené práva a povinnosti žiakov, ich zákonných zástupcov, pravidlá vzťahov medzi žiakmi a pedagogickými zamestnancami, podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a žiakov, ich ochrany pred sociálno-patologickými javmi, diskrimináciou a násilím a informácie o vnútornom režime školy*. Žiaci s ním boli oboznámení na prvej triednickej hodine a zákonní zástupcovia na prvom triednom aktíve v aktuálnom školskom roku. Riaditelia škôl školský poriadok prerokovali v pedagogickej rade školy a s orgánmi školskej samosprávy, zverejnené boli v triedach, v zborovni školy, na chodbe, vo vstupe do budovy aj na webových sídlach škôl.

⁷ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra

⁸ ŠZŠ, Zápotockého 127, Hnúšťa

⁹ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra

¹⁰ ŠZŠ s MŠ, Žehrianska 9, Bratislava; ŠZŠ J. Rumana 6, Liptovský Mikuláš

Väčšina kontrolovaných subjektov mala vytvorené priestorové podmienky vhodné na realizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu. Elokované pracoviská mali zriadené 4 školy v zmysle zákona. Tri subjekty¹¹ sídlili v neúčelných, stiesnených a priestorovo poddimenzovaných priestoroch, z nich jedna v pamiatkovo chránenej budove a dve v prenajatých budovách. Z nedostatočných priestorových dôvodov nebola v dvoch ŠZŠ¹² zriadená školská kuchynka, čo neumožnilo realizáciu činností žiakov v plnom rozsahu, ktoré sú potrebné k nadobudnutiu pracovných návykov a motorických zručností. Vstupné priestory kontrolovaných subjektov mali vyzdobené prácami žiakov a nástenkami s informáciami pre zákonných zástupcov a žiakov. Pre výchovu a vzdelávanie slúžili okrem tried aj špeciálne učebne na vyučovanie jednotlivých zložiek pracovného vyučovania (školská kuchynka, školské dielne pre prácu s drevom a kovem a v niektorých školách bol zabezpečený aj hrnčiarsky kruh i keramická pec), školské knižnice, počítačové učebne s pripojením na internet. Klasické triedy boli zariadené účelným a moderným školským nábytkom, niektoré aj *výškovo nastaviteľným školským nábytkom*, učebnými pomôckami, informačno-komunikačnými technológiami (interaktívne tabule, dataprojektor, iPady) a rôznymi kompenzačnými pomôckami v závislosti od špecifických potrieb žiakov v triede. Nachádzali sa v nich aj oddychové zóny (relaxačný priestor s kobercom, relaxačnými vakmi a fit loptami). V triedach pre *ťažko a viacnásobne postihnutých žiakov* používali špeciálne lavice – tvarovo prispôsobené, výškovo nastaviteľné, k dispozícii bol relaxačný kútik vybavený aj množstvom rehabilitačných pomôcok (polohovacie vaky, závesné relaxačné hojdačky, špeciálne polohovacie stoličky a kreslá), prístrojov na polohovanie, zdvíhanie a presun žiakov s obmedzeným pohybom (vozíky, zdviháky a pod.). Pre *žiakov s poruchami autistického spektra* vytvorili štruktúrované prostredie tried, s účelne rozmiestneným nábytkom pre spoločnú prácu žiakov, prácu vo dvojiciach, ale aj s pracovnými kútikmi určenými pre individuálnu prácu. Moderne zariadené boli aj relaxačné a terapeutické miestnosti Snozelen. Väčšina škôl (60 %) mala vybudovanú len *bezbariérovú úpravu pri vstupe do budovy školy nájazdovými rampami*. Z nich v jednej (10 %) na presun telesne postihnutých žiakov zabezpečili bezbariérový prístup na jednotlivé poschodia, v inej škole (10 %) *výťah* a ojedinele vybuodovali aj *sociálne zariadenia* (20 %) pre telesne postihnutých žiakov. Úplnú bezbariérovosť zabezpečili v jednej škole (10 %). Pre optimálny rozvoj a vzdelávanie žiakov s telesným postihnutím *nestačí len čiastočná bezbariérovosť* (bezbariérový prístup do budovy školy), ale je potrebné komplexné riešenie pre vybudovanie bezpečného, zmysluplného priestoru v budove, aby žiaci neboli pri pohybe odkázaní na pomoc druhých. Ostatní žiaci mali zabezpečené rovnaké možnosti na využívanie interiérových a exteriérových priestorov školy, k priestorovému odčleňovaniu žiakov z MRK nedochádzalo. V exteriéri škôl vytvorili školské pozemky a ihriská, školské dvory využívali ako oddychové zóny.

Telocvične nemali k dispozícii žiaci 5 ŠZŠ (50 %). Na vyučovanie telesnej a športovej výchovy využívali v závislosti od podmienok školy miestnosť, ktorú vybavili žienkami, fit loptami, stolom na stolný tenis, zrkadlom, suchým bazénom a vonkajší areál školy, školské ihrisko, prípadne si prenajímali telocvične a športoviská mesta.

¹¹ ŠZŠ, Zápotockého 127, Hnúšť'a; ŠZŠ Novozámocká 11, Banská Štiavnica; ŠZŠ s VJM, Rimavská Seč

¹² ŠZŠ, Zápotockého 127, Hnúšť'a; ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra

Školskú jedáleň nemali zriadenú v 1 kontrolovanom subjekte (10 %), žiaci mali stravu zabezpečenú v susednej ZŠ a v 4 školách (40 %) bola strava zabezpečená vo výdajnej školskej jedálni.

Všetci riaditelia škôl potvrdili dostatok učebníc, učebných textov a pracovných zošitov pre všetky vzdelávacie varianty. V jednej ŠZŠ¹³ uviedli dostatok učebníc a učebných textov, ale väčšina z nich bola opotrebovaná, nové učebnice objednali prostredníctvom edičného portálu MŠVVaŠ SR, ale niekoľko rokov im neboli dodané. Dve ŠZŠ¹⁴ nedostatok učebných textov a pomôcok *pre žiakov vzdelávaných vo variante C a pre žiakov s autizmom* riešili *svojpomocne, zabezpečili ich z rôznych zdrojov*.

Záujmové útvary zriadili v 80 % hodnotených škôl. Do ich činnosti zapojili 154 žiakov, z nich 10 žiakov z MRK. Spojená škola¹⁵ *nemala zriadené záujmové útvary*.

ŠKD zriadili vo všetkých školách, navštevovalo ich 156 žiakov, z nich 1 žiak (0,6 %) z MRK. Pre žiakov v hmotnej núdzi 40 % riaditeľov škôl pristúpilo k zníženiu alebo odpusteniu príspevku na čiastočnú úhradu nákladov za starostlivosť.

Všetci žiaci mali príležitosť zapojiť sa do prezentácie školy na rôznych kultúrnych a športových podujatiach, čím si posilňovali svoje sebavedomie, rozvíjali kreativitu, manuálne zručnosti a schopnosti, o čom svedčili vystavené výtvarné práce a športové ocenenia v interiéri škôl. Pre žiakov organizovali rozmanité aktivity, besedy, exkurzie, vychádzky do okolia. Riaditelia škôl uviedli, že aktívne zapájali zákonných zástupcov žiakov do spoločných aktivít (kultúrne, spoločenské, športové podujatia, besedy na rôzne témy, tvorivé dielne, výlety, exkurzie, a pod.). Participovali pri organizovaní výletov, súťaží, dní otvorených dverí, vianočných besiedkach, vianočnom pečení, tvorivých dielňach a pod. Z celkového počtu hodnotených ŠZŠ vzdelávali iba tri školy žiakov z MRK. Riaditelia škôl hodnotili komunikáciu s niektorými zákonnými zástupcami žiakov z MRK ako problematickú, s minimálnou účasťou na triednych aktívoch a v prípade problémov výchovného charakteru sa do školy dostavili, až keď im doručili predvolanie. Nedbalú školskú dochádzku vedenie školy riešilo v spolupráci s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Výchovné poradenstvo pre žiakov a zákonných zástupcov poskytli vo všetkých hodnotených školách. Výchovní poradcovia zabezpečovali výchovné poradenstvo v oblasti výchovy a vzdelávania formou informačných, koordinačných, konzultačných, metodických a iných súvisiacich činností. Zároveň poskytovali poradenstvo pri profesijnej orientácii žiakov, zabezpečovali proces ukončovania vzdelávania v ŠZŠ a pokračovanie vzdelávania v odbornom učilišti alebo praktickej škole. Organizovali exkurzie a návštevy odborných učilíšť. Riešili problémy žiakov *so správaním, školskou dochádzkou a nedostatočnou prípravou na vyučovanie*. Zákonných zástupcov žiakov predvolávali na individuálne pohovory najmä z dôvodu *problémového správania a záškoláctva*. Vážne problémy riešili v spolupráci s odbornými zamestnancami zariadení výchovného poradenstva a prevencie, s policajným zborom, s úradom práce, sociálnych vecí a rodiny – sociálnou kuratelou a odborom právnej pomoci deťom. Riaditelia 70 % škôl uviedli, že poskytujú a zabezpečujú

¹³ ŠZŠ, Zápotockého 127, Hnúšťa

¹⁴ ŠZŠ, Jatočná 4, Skalica; ŠZŠ E. Stárka 12, Trenčín

¹⁵ ŠZŠ pre žiakov s TP Mudroňova 1, Nitra, so zriadeným elokovaným pracoviskom

žiakom odborné služby, poradenské zariadenie je súčasťou ich školy. Ostatné školy zabezpečujú žiakom odborné služby prostredníctvom iných poradenských zariadení.

Záver

Prijímanie žiakov do ŠZŠ sa realizovalo vo väčšine subjektov v súlade s právnymi predpismi na základe diagnostikovaného MP po odborných vyšetreniach v zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, no zároveň sa vyskytli aj prípady, keď niektorým žiakom bolo vydané rozhodnutie o prijatí bez diagnostického psychologického vyšetrenia v zariadení výchovného poradenstva a prevencie alebo na základe nejednoznačného stanovenia diagnózy mentálne postihnutie. Dokumentácia niektorých žiakov nebola kompletná, chýbali v nej správy zo psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia, ojedinele chýbala písomná žiadosť zákonného zástupcu o prijatie do ŠZŠ aj informovaný súhlas zákonného zástupcu s poučením o všetkých možnostiach vzdelávania. *Rediagnostické vyšetrenia* žiakov realizovali väčšinou po prvom roku plnenia povinnej školskej dochádzky, ale aj po *druhom i treťom roku školskej dochádzky alebo úplne absentovali na 1. stupni*. Vzhľadom na uvedené nedostatky v 2 ŠZŠ 24 žiakom nariadili *rediagnostické psychologické vyšetrenie*.

Obsah vzdelávania v ŠkVP zadefinovali vo väčšine škôl v súlade s požiadavkami školského zákona, s cieľmi výchovy a vzdelávania, ktoré zodpovedali zameraniu škôl. Obsahovali osobitosti, podmienky výchovy a vzdelávania žiakov s MP, avšak *niektoré školy nevenovali pozornosť rozpracovaniu špecifik a podmienok vzdelávania žiakov z MRK* aj napriek tomu, že ich v škole vzdelávali. Učebné plány väčšiny kontrolovaných škôl vychádzali z rámcových učebných plánov uvedených vo VP. Školy mali k UP vypracované poznámky, ktoré obsahovali podrobnosti organizácie vyučovania vzhľadom na osobitosti žiakov.

Žiaci, ktorí sa nevzdelávali podľa VP, mali vypracované IVP, ktoré rešpektovali ich špecifické potreby. Podľa IVP školy vzdelávali 32 % žiakov.

Všetci riaditelia hodnotených škôl a ich zástupcovia spĺňali zákonom stanovené kvalifikačné požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Školy, ktoré vzdelávali žiakov z MRK nezamestnávali žiadnych pedagogických zamestnancov ovládajúcich rómsky jazyk v písomnej aj ústnej forme, pričom ich pôsobenie v školách by bolo žiaduce.

Priestorové a materiálno-technické podmienky boli na rôznej úrovni. Zo zistení vyplynulo, že 90 % subjektov nie je stále pripravených na prijatie žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. *Telocvične nemalo k dispozícii 50 % ŠZŠ*. V dôsledku toho mali školy sťažené podmienky pri napĺňaní cieľov vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova, pretože rozvíjanie pohybových aktivít podporuje rozvoj poznávacích činností a celkový fyzický stav. *Školskú jedáleň nemala zriadenú jedna škola (10 %)*, stravu žiakom zabezpečovali v jedálni susednej ZŠ a 4 školy (40 %) zabezpečili žiakom stravu vo výdajnej školskej jedálni. Nedostatok učebných textov a pomôcok pre žiakov vzdelávaných vo variante C a pre žiakov s autizmom si školy (20 %) riešili svojpomocne, zabezpečili ich z rôznych zdrojov. Pretrvávajúci nedostatok povinného priestorového zabezpečenia v niektorých školách je nelichotivým obrazom pre vytváranie rovného prístupu vo vzdelávaní žiakov v ŠZŠ. Absencia školských kuchyniek spôsobuje obmedzenie pri plnení učebných osnov pracovného vyučovania.

Záujmové útvary zriadili v 80 % kontrolovaných škôl a ŠKD vo všetkých subjektoch. Jedna škola, vrátane elokovaného pracoviska (20 %) nezabezpečila žiakom činnosť v záujmových útvaroch (vrátane 5 žiakov z MRK). Do činnosti záujmových útvarov celkovo zapojili iba 48 % žiakov, z nich 71 % žiakov z MRK. Takmer v rovnakej miere 50 % navštevovali žiaci ŠKD, z nich 1 žiak (7 %) prípravného ročníka z MRK. Aj napriek tomu, že 50 % riaditeľov škôl pristúpilo k zníženiu alebo odpusteniu príspevku na čiastočnú úhradu nákladov za starostlivosť, záujem žiakov v hmotnej núdzi o činnosť v ŠKD bol malý.

Riaditelia 70 % škôl uviedli, že poskytujú a zabezpečujú žiakom odborné služby, poradenské zariadenie je súčasťou ich školy. Ostatné školy zabezpečujú žiakom odborné služby prostredníctvom iných poradenských zariadení. Výchovné poradenstvo zabezpečili vo všetkých školách.

Kvalitu vzdelávania žiakov v ŠZŠ všeobecne zhoršujú priestorové podmienky, ktoré nemôžu ovplyvniť samotné školy (telocvične, odborné učebne, nedostatok odborného personálu). Rovný prístup ku kvalitnému vzdelávaniu však komplikujú v niektorých prípadoch aj nedostatky, ktoré súvisia s neprofesionálnosťou niektorých riaditeľov škôl a riaditeľov zariadení výchovného poradenstva a prevencie (prijímanie žiakov do ŠZŠ bez preukázateľných dôvodov, bez diagnostických vyšetrení, s nejednoznačnými závermi a nedostatkami v správach z diagnostických vyšetrení), ktoré negatívne ovplyvňujú ďalšie nastavovanie vzdelávacích možností žiakov.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- ✓ prijímanie žiakov do ŠZŠ až po diagnostických vyšetreniach (psychologických a špeciálnopedagogických) so stanovením diagnózy mentálne postihnutie ako východisko pre zabezpečenie adekvátnych podmienok výchovy a vzdelávania,
- ✓ zabezpečenie realizácie rediagnostických vyšetrení žiakov po prvom roku plnenia povinnej školskej dochádzky, so zameraním na pregnantné stanovenie podporných opatrení s cieľom maximálne využiť potenciál žiaka,
- ✓ vypracovanie diagnostických správ (zamerané na posúdenie silných a slabých stránok v zmysle prediktorov ich ďalšieho vzdelávania a oblastí vyžadujúcich cieľnú stimuláciu, na konkrétne pedagogické postupy, ktoré by pomohli žiakom zvládať nároky školy),
- ✓ vedenie odbornej dokumentácie žiakov (úplnosť, jednotnosť, efektívnosť, prehľadnosť) a evidovanie platnosti správ z odborných vyšetrení žiakov, následné zabezpečenie rediagnostických vyšetrení,
- ✓ zapracovanie osobitostí a podmienok výchovy a vzdelávania žiakov z MRK do ŠkVP,
- ✓ odstraňovanie stavebných bariér pre žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu i orientácie,
- ✓ na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu zamestnaním pedagogických asistentov pre žiakov z MRK ovládajúcich rómsky jazyk, prípadne ovládajúci dialekt miestnej komunity,
- ✓ využívanie príkladov dobrej praxe pri eliminovaní záškoláctva a zapájania zákonných zástupcov žiakov z MRK,

- ✓ zabezpečenie kontrolnej činnosti riaditeľov zariadení výchovného poradenstva a prevencie vo vzťahu k výstupným správam z diagnostických vyšetrení,
- ✓ vytvorenie podmienok na vyučovanie telesnej a športovej výchovy z dôvodu chýbajúcich telocviční,
- ✓ vytvorenie podmienok pre zabezpečenie stravovania žiakov z nedostatku školských jedální,
- ✓ vytvorenie podmienok pre pracovné vyučovanie z dôvodu chýbajúcich školských kuchyniek,
- ✓ zabezpečenie podmienok pre systém celodennej starostlivosti žiakov.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom ŠZŠ

- ✓ prijímať žiakov do ŠZŠ až po písomnom vyjadrení a jednoznačnom stanovení diagnózy mentálne postihnutie príslušným poradenským zariadením výchovného poradenstva a prevencie,
- ✓ zabezpečiť realizáciu rediagnostických vyšetrení žiakov po prvom roku plnenia povinnej školskej dochádzky,
- ✓ vypracovať efektívne nástroje na riešenie záškoláctva, zamerať sa na pozitívne motivačné opatrenia na podporu pravidelnej školskej dochádzky,
- ✓ zamestnávať pedagogických zamestnancov so znalosťou rómskeho jazyka v písomnej aj ústnej podobe, prípadne ovládajúcich dialekt miestnej komunity na komunikačnej úrovni,
- ✓ zaangažovať zákonných zástupcov žiakov z MRK do činnosti školy, inšpirovať sa príkladmi dobrej praxe pri eliminácii záškoláctva.

Zriaďovateľom

- ✓ vytvárať v spolupráci so školami podmienky na zriadenie školskej jedálne, resp. zabezpečenie školského stravovania žiakov,
- ✓ vytvárať v spolupráci so školami podmienky na edukáciu obsahu vyučovacích predmetov pracovné vyučovanie, telesná a športová výchova (telocvične, školské kuchynky),
- ✓ vytvárať podmienky na skvalitnenie personálneho a materiálno-technického vybavenia zariadení výchovného poradenstva a prevencie,
- ✓ zabezpečiť finančné prostriedky na vytvorenie pracovného miesta pre pedagogických asistentov žiakom z MRK,
- ✓ vytvárať podmienky na vybudovanie bezbariérového prostredia školy,
- ✓ vytvárať adekvátne priestorové podmienky na umiestnenie škôl do vhodných budov.

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie

- ✓ vypracovať diagnostické správy žiakov s relevantnou výpovednou hodnotou (dodržiavať požadovanú štruktúru a obsah, používať aktuálne psychodiagnostické metódy, uvádzať použité metodiky a jasný záver so zreteľom na potreby žiakov),

- ✓ spolupracovať so školou pri realizácii rediagnostických vyšetrení žiakov po prvom roku plnenia povinnej školskej dochádzky a pri realizácii rediagnostických vyšetrení po dobe platnosti správ z odborných vyšetrení.

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

- ✓ štandardizovať diagnostický proces pri posudzovaní mentálneho postihnutia (vrátane rediagnostického vyšetrenia) tak, aby diagnostický proces smeroval skôr k nastaveniu podporných opatrení nezávisle od toho, či budú uplatňované v prúde špeciálneho školstva alebo v bežnom prúde,
- ✓ zabezpečiť pre školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie metodické, školiace aktivity v oblasti práce so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a z marginalizovaných rómskych komunít,
- ✓ poskytnúť poradenské konzultácie školám, školským zariadeniam, školským psychologom, školským špeciálnym pedagógom a poradenským zariadeniam, ktoré pracujú so žiakmi so ŠVVP,
- ✓ poskytnúť zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie odporúčané psychodiagnostické nástroje pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a z marginalizovaných rómskych komunít.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu

- ✓ doplniť § 95 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov: „*Deti alebo žiaci sa do škôl podľa odseku 1 prijímajú na základe ich zdravotného znevýhodnenia po diagnostických **psychologických a špeciálnopedagogických vyšetreniach** zameraných na zistenie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb vykonaných zariadením výchovnej prevencie a poradenstva*“.
Odôvodnenie: *Jednoznačné a konkrétne stanovenie povinnosti prijímať žiakov so zdravotným znevýhodnením do škôl so správami z oboch diagnostických vyšetrení je dôležité, pretože v praxi riaditelia škôl prijímajú a často aj vzdelávajú týchto žiakov bez potrebného špeciálnopedagogického diagnostického vyšetrenia, ktoré poskytuje informácie o konkrétnych výchovných a vzdelávacích potrebách žiakov, potrebných pomôckach a špecifikách ich edukácie. Bez týchto informácií škola nedokáže zabezpečiť vytvorenie nevyhnutných podmienok, ktoré umožnia výchovu a vzdelávanie týchto žiakov.*
- ✓ spolupracovať s Ministerstvom zdravotníctva SR pri riešení záškoláctva žiakov z MRK,
Odôvodnenie: *školy upozorňujú na to, že lekári vydávajú žiakom z MRK ospravedlnenia často bezdôvodne, nedodržiavajú liečebný režim, pričom takýmto spôsobom nepriamo podporujú ich záškoláctvo.*